

e-ISSN: 2630-631X

Article Type

Research Article

Subject Area

Health

Vol: 8

Issue: 57

Year: 2022

Pp: 623-629

Arrival

22 January 2022

Published

26 March 2022

Article ID 1408

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.31576/smryj.1408>

How to Cite This

Article

Uyar Hazar, H. &

Karanisoğlu, H. (2022).

“Evli Kadınlarda Aile

Planlaması Yöntem

Seçimi Ve Kullanımını

Etkileyen Faktörler:

Muğla İli Örneği”,

International Social

Mentality and

Researcher Thinkers

Journal, (Issn:2630-

631X) 8(57): 623-629

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a

Creative Commons

Attribution-

NonCommercial 4.0

International License.

Evli Kadınlarda Aile Planlaması Yöntem Seçimi Ve Kullanımını Etkileyen Faktörler: Muğla İli Örneği¹

Factors Affecting Selection And Usage Of Family Planning Method In Married Women: Case of Muğla

Hale UYAR HAZAR¹ Hacer KARANİSOĞLU² ¹ Dr. Öğr. Üyesi Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü, Bitlis, Türkiye² Prof. Dr.; Maltepe Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmanın amacı evli kadınlarda aile planlaması yöntem seçimi ve kullanımını etkileyen faktörleri Muğla ili örneğinde incelemektir. Analitik kesitsel tipte olan bu araştırmada. Araştırmanın evrenini 14098, örneklemini 450 evli kadın oluşturdu. Araştırmaya dahil edilen 15-49 yaş, evli ve yalnızca aile planlaması hizmeti almak amacıyla başvuran kadınların seçiminde olasılıksız örnekleme yöntemi kullanıldı. Veriler araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan Anket Formu kullanılarak toplandı. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi kullanıldı. Verilerin önemliliği için p değerinin 0.05'in altında olması anlamlı kabul edildi.

Bu çalışmada yaş ortalaması 30.36±6.69 kadınların gebelik sayısı 2.47±1.36, yaşayan çocuk sayısı 1.8±0.11 ve son iki gebelik arasında geçen süre 2.68±2.03'dür. Kadınların %89.6'nın gebelikten korunmakta, %56.7'si rahim içi aracın en etkili yöntem olduğunu düşünmekte, %34.7'si aile planlaması yöntemi olarak rahim içi araç kullanmakta, %47.2'si etkili ve güvenilir bulduğu yöntemi kullanmaktadır. Rahim içi araç kullananların %48.6'sı, bariyer yöntem kullananların %25.0'ı, tıbbi olmayan yöntem kullananların %13.5'i, hormonal yöntem kullananların %6.0'sı ve gönüllü cerrahi sterilizasyon kullananların %6.9'u yöntemi etkili ve güvenilir buldukları için tercih etmektedirler. Aile planlaması yöntemi seçimi ve kullanımında yaş (p<0.01), eş eğitimi (p<0.01), evlilik süresi (p<0.001), gebelik sayısı (p<0.001), doğum sayısı (p<0.01), yaşayan çocuk sayısı (p<0.001), istemeden gebe kalma durumu (p<0.01), son iki gebelik arasında geçen süre (p<0.01) etkili olduğu, eğitim, ideal çocuk sayısı, spontan abortus ve küretaj olma durumunun etkili olmadığını gördük (p>0.05)

Kadınların çoğunluğunun tıbbi yöntem tercih ettiği, yöntem tercihlerinde etkinlik ve güvenilirliği ön planda tuttukları ve en fazla iki çocuk istedikleri belirlendi. Kadınların etkin aile planlaması yöntemi seçiminde tanımlayıcı ve doğurganlık özellikleri göz önüne alınarak bireyselleştirilmiş danışmanlık verilmelidir.

Anahtar kelimeler: Aile Planlaması Yöntemleri, Demografik, Etkiler, Kadın, Obstetrik

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the factors affecting selection and use of family planning method in married women in the Muğla province sample. This research, which is an analytical cross-sectional type, was carried out in the Health Centers No.I and II and the Mother-and-Child Health and Family Planning Center in the city center of Muğla. The population of the study was 14098, the sample consisted of 450 married women. The convenience sampling method was used in the selection of women. Women aged 15-49 who were married and applied solely to receive family planning services were included in the study. The data were collected using the Questionnaire Form prepared by the researcher in line with the literature. Descriptive statistics and chi-square test were used in the analysis of the data (p<0.05).

In this study, the mean age was 30.36±6.69, the number of pregnancies was 2.47±1.36, the number of surviving children was 1.8±0.11, the time between the last two pregnancies was 2.68±2.03 years. 89.6% of women are protected from pregnancy, 56.7% think that the intrauterine device is the most effective method, 34.7% use intrauterine device as a family planning method, 47.2% use the method that they find effective and reliable. 48.6% of women using intrauterine devices, 25.0% using barrier methods, 13.5% using non-medical methods, 6.0% using hormonal methods and 6.9% using voluntary surgical sterilization; prefer the method because they find the method effective and reliable. In the selection and usage of family planning method; the factors such as, age (p<0.01), spouse education (p<0.01), duration of marriage (p<0.001), number of pregnancies (p<0.001), number of births (p<0.01), number of surviving children (p<0.001), unintentional conception (p<0.01), the time between the last two pregnancies (p<0.01) were effective but factors such as education, ideal number of children, spontaneous abortion and curettage were not effective (p> 0.05).

It was determined that most of the women preferred a medical method, they prioritized efficiency and reliability in their method preferences, and they wanted maximum of two children. Individualized counseling should be given by considering the descriptive and fertility characteristics of women in the selection of effective family planning methods.

Key Words: Demographic, Family Planning Methods, Impacts, Obstetric, Women

1. GİRİŞ

Aile planlaması (AP), üreme sağlığını güçlendirebilecek ve sağlayabilecek en basit ve temel sağlık hizmetlerinden biridir. Aile planlaması, bireylerin ve çiftlerin istedikleri çocuk sayısının, doğumların aralıklarının ve zamanlamasının, kontraseptif yöntemlerin kullanımı ve istemsiz infertilite tedavisi ile kontrol etmelerinin sağlanması olarak tanımlanır. Bir hak olan AP isteğe bağlıdır ve mevcut doğum kontrol

¹ * İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezidir.

* 6-8 Mayıs 2021, Şanlıurfa, Türkiye, International Harran Health Sciences Congress-II, sözel bildiri olarak sunuldu.

yöntemleri, herkes tarafından kabul edilebilir ve doğru kullanıldığında etkili bir dizi yöntemle bireysel ihtiyaçlara göre özelleştirilebilir (1,2).

Aile planlaması olmadan cinsel olarak aktif kadınların %85'i gebe kalma riskine maruz kalmakta, dünyada 87.000.000 kadın, modern AP yöntemlerinin yetersiz kullanımını nedeni ile istemeden gebe kalmakta ve gebelikten kaçınmak isteyen tüm bu kadınların modern AP yöntemlerini kullanması durumunda, anne ölümlerinin yaklaşık %25'i önlenmektedir (10,11). Aile planlamasına erişim bu ölüm oranlarını büyük ölçüde azaltmakta ancak bu istatistikler AP hizmetlerinde daha fazla erişime gereksinim olduğunu ortaya koymakta ve dünyanın birçok yerinde bu hizmeti sağlamanın uzak bir hedef olmaya devam ettiğini de akla getirmektedir.

Türkiye Nüfus ve Sağlık araştırması (TNSA) verilerine göre Türkiye'de toplam doğurganlık hızı 2.61'dan (1999) 2.3'e (2019), Batıda 2.39'dan (1999) 2.04'e (2019) gerilemektedir (5,6). Türkiye'de halen evli kadınlar arasında; herhangi bir yöntem kullanma oranı %63.9 (1998) ve %69.8 (2018), herhangi bir modern yöntem kullanma oranı %37.7 (1998) ve %48.9 (2018), herhangi bir geleneksel yöntem kullanma oranı %25.5 (1998) ve %20.9 (2018) iken en yaygın olarak kullanılan; modern yöntem %19.8 (1998) ve 13.7 oranıyla (2018) RİA, geleneksel yöntem %24.4 (1998) ve %20.4 (2018) oranıyla geri çekmedir (6,7). Dolayısıyla ülkemizde modern AP yöntem kullanım oranlarındaki artışa bağlı olarak toplam doğurganlık hızının azaldığı görülmektedir.

Aile planlaması yöntemi seçimi, yöntemin etkili, güvenilir, az yan etkiye sahip, maliyetinin düşük, kolay ulaşılabilir ve kullanılabilir olması gibi faktörlerin etkili olmasının yanı sıra medeni durum, öğrenim durumu, etik, etnik ve kültürel değerler, yaş, din, sosyal politika gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir (8-12). Kadınların AP yöntemlerini tercih etme nedenlerinin bilinmesi, bu hizmetin planlanması ve sunulmasında sağlık çalışanlarına yol gösterici olacaktır.

Yapılan literatür taraması ve gözlemlerde, Muğla ilini içine alan, AP yöntemleri ile ilgili bir araştırmaya rastlanmadı. Muğla ilindeki kadınların okuma-yazma oranının yüksek olması nedeniyle etkin AP yöntemi kullanma oranının yüksek olacağı varsayılarak, kadınların AP yöntem seçimi ve kullanımında sosyo-demografik özelliklerin olumlu yönde etkilediği ve buna bağlı olarak nüfusun kontrollü arttığı varsayılarak, bu araştırmada, Muğla ili merkezinde evli kadınlarda AP yöntem seçimi ve kullanımını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlandı.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma, analitik kesitsel tipte bir çalışmadır.

2.2. Araştırmanın Yer ve Zamanı

Muğla ili merkezinde bulunan I ve II No'lu sağlık Ocaklarında ve Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi'nde Ocak-Aralık 1997 tarihleri arasında yürütüldü.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini AP hizmetlerinden yararlanmak amacı ile başvuran 14098 kadın, örneklemini 450 evli kadın oluşturdu. Örneklem hacminin belirlenmesinde; olayın görülüş sıklığı inceleneceği ve evrendeki birey sayısı bilindiği için $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$ formülü kullanıldı. Buna göre; $N=14098$, $t=1,96$, $p=0,63$, $q=0,36$ ve $d= 0,5$ olarak alındığında $n= 349$ ve olası vaka kayıpları %10 alındığında araştırmanın örneklem hacmi $n=450$ 'dir (5). Örneklem grubunun belirlenmesinde gelişigüzel örnekleme (convenience sampling) yöntemi kullanıldı.

Araştırmanın dahil edilme kriterlerini; 15-49 yaş, evli ve yalnızca AP hizmeti almak amacıyla başvuran kadınlar, dahil edilmeme kriterlerini; tanı konulan ruh sağlığı sorunu olan, menopoz, infertilite, sterilite nedeniyle başvuran, veri toplama formlarını tamamlamadan araştırmadan ayrılan kadınlar oluşturdu. Araştırmanın bağımlı değişkenlerini; AP yöntem seçimi ve kullanımı, bağımsız değişkenlerini ise; kadınların ve eşlerinin sosyo-demografik, kadınların obstetrik ve AP'ye ilişkin özellikleri oluşturdu.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Tanıtıcı Bilgi Formu kullanıldı. Tanıtıcı Bilgi Formu; araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda geliştirildi ve kadınların ve eşlerinin sosyo-demografik, kadınların obstetrik ve AP'ye ilişkin özelliklerini ortaya koyan 35 değişkeni içerdi (5-12). Tanıtıcı Bilgi Formunun anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği geliştirmek amacı ile 10 kadın ile görüşülerek ön uygulama yapıldı ve veri toplama

aracına son şekli verildi. Ön uygulama yapılan gebeler araştırmaya dahil edilmedi. Tanıtıcı Bilgi Formunun doldurulmasında, yüz yüze görüşme yöntemi kullanıldı.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlanmadan önce, Muğla İl Sağlık Müdürlüğü'nden yazılı, katılımcılardan sözel onam alındı. Helsinki Bildirgesine göre; araştırmada kullanılan veri toplama formlarındaki sorular yöneltmeden önce, araştırma kapsamına alınan gebelere çalışma hakkında bilgi verilerek "Bilgilendirilmiş onam" ilkesi, elde edilen verilerin gizli tutulacağı belirtilerek "Gizlilik ve gizliliğin korunması" ilkesi, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlerin alınması ile de "Özerkliğe saygı" ilkesi yerine getirildi.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen verilerde kadınların ve eşlerinin sosyo-demografik, kadınların obstetrik ve AP'ye ilişkin özelliklerinde tanımlayıcı istatistikler kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler; sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma ile gösterildi. Kadınların AP yöntemlerini kullanma durumları, kullanma süreleri ve seçme nedenlerinin bazı sosyo-demografik ve obstetrik özellikleri ile olan ilişkilerinde ki-kare testi kullanıldı. İstatistiksel olarak verilerin önemliliği için p değerinin 0.05'in altında olması anlamlı kabul edildi. Verilerin analizi bilgisayar ortamında yapıldı

3. BULGULAR

Araştırmanın bulguları; (I) kadınların ve eşlerinin sosyo-demografik özellikleri, (II) kadınların obstetrik özellikleri, (III) kadınların AP'ye ilişkin özellikleri ve (IV) kadınların kullandığı AP yöntemleri ile sosyo-demografik ve obstetrik özellikleri arasındaki ilişki olmak üzere dört grupta ele alındı.

Çalışmada 15-49 yaş grubunda olan evli kadınların yaş ortalaması 30.36 ± 6.69 olup, %94.2'si okur-yazar, %81.3'ü ev hanımı, %92.4'ü sosyal güvenceye sahip, %80.7'si çekirdek aileye sahip, evlenme yaşı ortalaması 21.04 ± 3.54 , evlilik süresi ortalaması 9.46 ± 6.68 iken kadınların eşlerinin %99.1'i okur-yazar ve %100.0'ü çalışmaktadır (I).

Kadınların gebelik sayısı ortalaması 2.47 ± 1.36 , doğum sayısı ortalaması 1.83 ± 0.88 , yaşayan çocuk sayısı ortalaması 1.8 ± 0.11 , sahip olmak istenen ideal çocuk sayısı ortalaması 2.04 ± 0.07 ve son iki gebelik arasında geçen sürenin ortalaması 2.68 ± 2.03 'dür. Bunun yanı sıra kadınların %31.1'inin istemeden gebe kaldığı, %16.2'sinin spontan abortus yaptığı, %29.1'inin küretaj olduğu görüldü (II).

Çalışmaya dahil edilen kadınların %10.4'ü (n=47) gebelikten korunmadığını ve bunların %6.4'ü (n=3) eşi istemediği için, %2.1'i (n=1) hizmeti verenin olumsuz tutumundan dolayı, %19.1'i (n=9) gereksiz bulduğu için, %55.4'ü (n=26) korku, eşinin askerde vs olması, lohusa, rahim içi araç (RİA)'nın yeni çıkartılması, ileri yaşta olması, yeni küretaj olması gibi diğer nedenlerden dolayı gebelikten korunmadığını belirtirken %17.0'si yanıt (n=8) vermemektedir. Kadınların AP'ye ilişkin özellikleri Tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Kadınların aile planlamasına ilişkin özellikleri

AP Yöntemleri	Bilinen Yöntemler		Şimdiye Kadar Kullanılan Yöntemler*		En Etkili Yöntem		Şu Anda Kullanılan Yöntem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hormonal Yöntemler	515	28.7	96	12.8	31	6.9	24	6.0
RİA	418	23.3	209	27.9	255	56.7	140	34.7
Bariyer Yöntemleri	420	23.4	205	27.5	54	12.0	109	27.0
Cerrahi Sterilizasyon	105	5.8	24	3.2	27	6.0	24	6.0
Tıbbi olmayan (Doğal) Yöntemler	334	18.6 [†]	188	25.1 [‡]	29	6.4 [§]	106	26.3 [¶]
Bilmiyor	3	0.2	0	0.0	54	12.0	0	0.0
Kullanmıyor	0	0.0	26	3.5	0	0.0	0	0.0

*Birden fazla seçenek işaretlendi, [†]Takvim Yöntemi, Geri Çekme, Vajinal Lavaj, Emzirme, [‡] Takvim Yöntemi, Geri Çekme, Emzirme, [§]Takvim Yöntemi, Geri Çekme, [¶] Takvim Yöntemi, Geri Çekme,

Kadınların; %47.0'si AP yöntemleri hakkındaki bilgiyi sağlık personelinin (hemşire, ebe, hekim) edindiğini, %47.2'si etkili ve güvenilir olduğu için şu anda kullandığı AP yöntemini seçtiğini, %72.6'sı eşi ile birlikte şu anda kullandığı yöntem karar verdiğini, şu anda kullandığı AP yöntemini ortalama 4.29 ± 3.84 yıldır kullandığını belirtmektedir.

Aile planlamasının faydalarının, kadınların %29.8'i az çocuk sahibi olmak, %25.7'si çocuklara iyi gelecek sağlayabilmek, %20.8'i aile ekonomisini düzenlemek, %12.6'sı kendi ve aile sağlığını korumak olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle kadınların %66.9'u AP yöntemleri hakkında bilgi almak istemekte, %39.6'sı bu bilgiyi hemşire veya ebeden almak istemekte, %47.6'sı AP hizmeti veren kişinin hemşire veya ebe olması

durumunda sorununu daha rahat paylaşabileceğini belirtmekte, %32.8'i AP hizmeti sunan kişinin açıklayıcı olmasını istemekte, %51.3'ü AP hizmetlerinde hemşire veya ebe tarafından yöntemlerin etkileri, yan etkileri, olumlu ve olumsuz yönleri hakkında bilgilendirilmesini beklemekte, %37.1'i en uygun AP yöntemi seçiminde yardımcı olunmasını beklemektedir (III).

Kadınların kullandığı AP yöntemleri ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişki Tablo 2'de, kadınların kullandığı AP yöntemleri ile obstetrik özellikleri arasındaki ilişki Tablo 3'de verildi.

Tablo 2. Kadınların kullandığı AP yöntemleri ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişki

Sosyo-Demografik Özellikler	Hormonal Yöntemler		RiA		Bariyer Yöntemler		Cerrahi Sterilizasyon		Tıbbi olmayan (Doğal) Yöntemler		Kullanmıyor		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yaş Grupları														
15-19	0	0.0	1	14.2	0	0.0	0	0.0	3	42.9	3	42.9	7	100.0
20-24	10	9.5	26	24.8	20	19.0	1	1.0	33	31.4	15	14.3	105	100.0
25-29	7	5.4	39	30.2	39	30.2	8	6.2	25	19.4	11	8.6	129	100.0
30-34	1	1.0	41	42.3	20	20.6	7	7.2	20	20.6	8	8.3	97	100.0
35-39	5	8.8	22	38.6	9	15.8	5	8.8	12	21.1	4	6.9	57	100.0
40-↑	1	1.8	11	20.0	21	38.1	3	5.5	13	23.6	6	11.1	55	100.0
Öğrenim Durumu	$\chi^2=51.91$ $p<0.01$													
Okur-Yazar	2	7.7	7	26.9	7	26.9	2	7.7	4	15.4	4	15.4	26	100.0
İlkokul	15	6.2	73	30.3	46	19.1	8	3.3	71	29.5	28	11.6	241	100.0
Ortaokul	2	4.9	18	43.9	8	19.5	3	7.3	7	17.1	3	7.3	41	100.0
Lise	4	3.8	30	28.3	34	32.1	10	9.4	19	17.9	9	8.5	106	100.0
Üniversite	1	2.8	12	33.3	14	38.9	1	2.8	5	13.9	3	8.3	36	100.0
Eş Öğrenim Durumu	$\chi^2=25.5$ $p>0.05$													
Okur-Yazar	0	0.0	1	25.0	1	25.0	1	25.0	0	0.0	1	25.0	4	100.0
İlkokul	5	2.7	61	33.5	30	16.5	5	2.7	60	33.0	21	11.6	182	100.0
Ortaokul	6	9.7	18	29.0	19	30.7	3	4.8	8	12.9	8	12.9	62	100.0
Lise	11	8.6	40	31.3	31	24.2	9	7.0	26	20.3	11	8.6	128	100.0
Üniversite	2	2.7	20	27.0	28	37.9	6	8.1	12	16.2	6	8.1	74	100.0
Evlilik Süresi	$\chi^2=40.51$ $p<0.01$													
0-4 yıl	12	8.9	30	22.2	32	23.7	1	0.7	39	28.9	21	15.6	135	100.0
5-9 yıl	4	3.4	45	37.8	29	24.4	6	5.0	22	18.5	13	10.9	119	100.0
10-14 yıl	0	0.0	31	36.9	19	22.6	12	14.3	17	20.2	5	6.0	84	100.0
15-19 yıl	6	9.5	22	35.0	14	22.2	5	7.9	13	20.6	3	4.8	63	100.0
20-↑ yıl	2	4.1	12	24.5	15	30.6	0	0.0	15	30.6	5	10.2	49	100.0
Toplam	24	5.3	140	31.1	109	24.2	24	5.3	106	23.6	47	10.5	450	100.0
	$\chi^2=51.79$ $p<0.001$													

Tablo 3. Kadınların kullandığı AP yöntemleri ile obstetrik özellikleri arasındaki ilişki

Obstetrik Özellikler	Hormonal Yöntemler		RiA		Bariyer Yöntemler		Cerrahi Sterilizasyon		Tıbbi olmayan (Doğal) Yöntemler		Kullanmıyor		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Gebelik Sayısı														
0	1	16.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	16.7	4	66.6	6	100.0
1-2	13	4.8	74	27.5	78	29.0	11	4.1	64	23.8	29	10.8	269	100.0
3-4	6	4.7	52	40.9	26	20.5	10	7.9	26	20.5	7	5.5	127	100.0
5-↑	4	8.3	14	29.2	5	10.4	3	6.3	15	31.3	7	14.5	48	100.0
Doğum Sayısı	$\chi^2=44.45$ $p<0.001$													
0	1	10.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	40.0	5	50.0	10	100.0
1-2	18	4.9	121	32.8	92	24.9	19	5.1	84	22.8	35	9.5	369	100.0
3-4	5	8.2	16	26.2	14	23.0	5	8.2	14	23.0	7	11.4	61	100.0
5-↑	0	0.0	3	30.0	3	30.0	0	0.0	4	40.0	0	0.0	10	100.0
Yaşayan Çocuk Sayısı	$\chi^2=30.66$ $p<0.01$													
0	2	20.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	30.0	5	50.0	10	100.0
1	10	6.0	46	27.4	50	29.8	0	0.0	39	23.2	23	13.6	168	100.0
2	7	3.4	75	35.9	45	21.5	18	8.6	50	23.9	14	6.7	209	100.0
3-↑	5	8.0	19	30.1	14	22.2	6	9.5	14	22.2	5	8.0	63	100.0
İstemedi Gebe Kalma	$\chi^2=58.62$ $p<0.001$													
Yok	15	4.8	90	29.0	83	26.8	18	5.8	81	26.1	23	7.5	310	100.0
Var	9	6.4	50	35.7	26	18.6	6	4.3	25	17.9	24	17.1	140	100.0
Son iki Gebelik Arası	$\chi^2=16.5$ $p<0.01$													
1-↓ yıl	3	10.8	6	21.4	6	21.4	0	0.0	6	21.4	7	25.0	28	100.0
2-3 yıl	7	7.6	36	39.1	18	19.6	8	8.7	17	18.5	6	6.5	92	100.0

4-5 yıl	4	5.0	29	36.2	20	25.0	0	0.0	22	27.5	5	6.3	80	100.0
6-7 yıl	1	1.4	23	31.9	17	23.7	7	9.7	23	31.9	1	1.4	72	100.0
Yanıtız	9	5.1	46	25.8	48	27.0	9	5.1	38	21.3	28	15.7	178	100.0
Yöntemi Seçme Nedeni							x²=44.32							p<0.01
Etkili ve güvenilir olması	13	6.0	105	48.6	54	25.0	15	6.9	29	13.5	0	0.0	216	100.0
Kullanım kolaylığı	4	6.2	25	38.5	18	27.7	2	3.0	16	24.6	0	0.0	65	100.0
Ekonomik-Temini Kolay	2	14.3	3	21.4	7	50.0	0	0.0	2	14.3	0	0.0	14	100.0
Eşimin İstemesi	3	3.5	14	16.5	26	30.6	0	0.0	42	49.4	0	0.0	85	100.0
Uygun olduğunun söylenmesi	6	7.7	24	30.8	19	24.4	9	11.5	20	25.6	0	0.0	78	100.0
Toplam	28	6.1	171	37.3	124	27.1	26	5.7	109	23.8	0	0.0	450	100.0
							x²=71.17							p<0.001

Kadınların AP yöntem seçimi ve kullanımında; öğrenim durumu ($x^2=25.5$; $p>0.05$), ideal çocuk sayısı ($x^2=11.32$; $p>0.05$), spontan abortus yapma ($x^2=5.69$; $p>0.05$) ve küretaj olma durumunun ($x^2=10.12$; $p>0.05$) etkili olmadığı görüldü (IV).

4. TARTIŞMA

Evli kadınlarda AP yöntem seçimi ve kullanımını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla Muğla ili merkezinde yapılan bu çalışma, kadınların sosyo-demografik, obstetrik ve AP ile ilgili özellikleri ve bu özelliklerin AP yöntem seçimi ve kullanımı ile ilişkisinin bilinmesi, kullanılan AP yönteminin açıklanması ve AP danışmanlığı uygulamalarına yön vermesi açısından önemli veriler ortaya koymaktadır.

Evli kadınlar arasındaki halen gebeliği önleyici yöntem kullananların zaman içerisindeki değişim oranlarına TNSA verileri üzerinden bakıldığında; %63.9'dan (1998) %69.8'e (2018) yükseldiği, ancak yapılan çalışma ile benzerlik göstermediği, dolayısıyla yapılan çalışmada gebelikten korunma oranının yüksek olduğunu ortaya koyan bir veri olması açısından beklenen olumlu bir sonuçtur (6, 7).

Ülkemizde evli kadınların en fazla bildiği aile planlaması yönteminin 1998 ve 2018 TNSA verilerine göre sırasıyla; RİA (%97.0) ve Hap (%96.7) olduğu ve araştırma sonucunun 2018 TNSA verisiyle benzerlik gösterdiği görüldü (6, 7). Araştırmaya katılan kadınlar arasında en fazla bilinen AP yönteminin hormonal yöntemler olmasına karşın en etkili bulunan yöntemin RİA olması çarpıcı bir bulgudur.

Halen evli kadınlar arasında araştırma sırasında en fazla kullanılan AP yöntemi, RİA'dır. Halen gebeliği önleyici yöntem kullanımı, AP hizmetlerinin başarısının değerlendirilmesinde kullanılan göstergelerden biridir ve doğurganlığın belirleyicilerinin analizi sırasında yaygın olarak kullanılan bir ölçüdür. Kullanıcılar arasında, çoğunluğun modern bir yöntem kullandığı göze çarpmaktadır. En sık kullanılan ikinci yöntem, bariyer yöntemleri yani kondomdur. Ülkemizde 1998 TNSA verilerine göre en sık kullanılan yöntemler; geri çekme (%24.4) ve RİA (%19.8) iken, 2018 TNSA verilerine göre; geri çekme (%20.4), kondom (%19.1) ve RİA (%13.7)'dir (6, 7) ve araştırma verilerini sıralama açısından desteklememektedir. Farklı sıralama bulguları ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (12-16).

Halen evli kadınların büyük çoğunluğu AP yöntemleri hakkındaki bilgiyi, sorununu daha rahat paylaşabileceğinden, hemşire veya ebeden almak istediğini belirtmektedir. Elde edilen bu sonuç toplumun hemşire veya ebeden beklentisini ortaya koyması ve hemşire veya ebe sorumluluğunu vurgulaması açısından önemli bir bulgudur. Hemşire veya ebeden bu sorumluluğu etkin olarak yerine getirebilmesi için, AP hizmetlerinin sunumunda önemli bir yeri olan danışman, eğitici, uygulayıcı ve araştırmacı rollerini çok iyi bilmesi ve bu rollerini en iyi şekilde aktarabilmesi gerekmektedir.

Araştırma sırasında yöntem kullananların temel özellikleri açısından bakıldığında, çalışma grubunu oluşturan 15-49 yaş grubu kadınlar, AP yöntemi kullanmaya aday kadın nüfusunu oluşturmaktadır. Kadınların yaşlarıyla birlikte kullandığı AP yöntemi arasında istatistiksel olarak, ileri derecede anlamlı bir artış olmakla birlikte en fazla RİA'yı tercih ettikleri ve bu konuda bilinçli oldukları düşünülmektedir. Gebeliği önleyici yöntem kullanımı 20-29 yaş gruplarındaki kadınlar arasında, daha genç ve daha yaşlı kadınlara kıyasla daha yaygın olmakla birlikte genel olarak yaş değişkeninin aile planlaması yöntem seçimi ve kullanımında etkili olduğu görüldü ve yapılan çalışmalarla benzerlik gösterdi (12, 16). Evlilik süresinin aile planlaması yöntem seçimi ve kullanımında etkili olduğu görüldü.

Aile planlaması hizmetlerinin esas amacının kadının, istemediği ve riskli gebeliklerden koruyarak, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi sağlamak olduğuna göre, kadınlar bilgilendirilmeli ve kendi doğurganlıklarını

sınırlandırabilecek düzeye ulaştırılmalıdır. Yapılan araştırmada gebelik ve doğum sayısı arttıkça AP yöntem kullanımının arttığı ve kullanılan yöntemlerin tıbbi yöntemlerden tıbbi olmayan yöntemlere doğru kaydığı ve AP yöntem seçimi ve kullanımında gebelik ve doğum sayısının etkili olduğu belirlendi.

Yapılan araştırmada yaşayan çocuk sayısı iki olan kadınlarda RİA kullanımının en üst düzeyde ve beklenenden fazla olduğu saptandı. Bir ailenin sahip olabileceği ideal çocuk sayısının iki olduğu düşünüldüğünde, ideal çocuk sayısına ulaşıldıktan sonra kadınların artık gebe kalmamak için, etkinliği yüksek bir yöntemi tercih ettikleri söylenebilir. Ülkemizde 1998 TNSA verilerine göre, yaşayan çocuk sayısı iki olan kadınların en yüksek oranda kullandığı AP yöntemi RİA (%17.3) ve yapılan çalışma ile benzerlik göstermekte, 2018 TNSA verilerine göre yaşayan çocuk sayısı bir-iki olan kadınların en yüksek oranda kullandığı AP yöntemi kondom (%23.5)'dir (6, 7). Yaşayan çocuk sayısının AP yöntem seçimi ve kullanımında etkili olduğu belirlendi.

Yapılan çalışmada istemeden gebe kalma oranını yüksektir. Bu da ailelerin istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde yeterince başarılı olamadıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmada istenmeyen gebeliklerin AP yöntem seçimi ve kullanımında etkili olduğu belirlendi. İstemeden gebe kalmanın, kadınların psiko-fizyolojisini olumsuz yönde etkilediği düşünülmekte ve bir daha istemeden gebe kalmamak için etkinliği ve güvenilirliği yüksek bir yöntemi tercih etmeleri beklenen olumlu bir sonuçtur. Yapılan çalışmada, iki gebelik arasında geçen sürenin iki yıl ve daha fazla olma oranının yüksek olması ve AP yöntem seçimi ve kullanımında etkili olması yine istenen olumlu bir bulgudur.

Bu araştırmanın, sadece Muğla ili merkezindeki I ve II No'lu Sağlık Ocaklarında ve Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezinde yürütülmesi, örneklemin olasılıklı örnekleme yöntemlerine uygun olarak seçilmemesi, bulguların çalışmanın yapıldığı zaman diliminde başvuran kadınlar ve veri toplama formunda bulunan sorularla sınırlı olması gibi bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle araştırma sonuçları, sadece bu araştırmadaki örneklem grubuna genellenebilir, tüm 15-49 yaş grubundaki evli kadınlar için genellenemez.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada; yaş, eş eğitimi, evlilik süresi, gebelik sayısı, doğum sayısı, yaşayan çocuk sayısı, istemeden gebe kalma durumu, son iki gebelik arasında geçen sürenin etkili olduğu, kadının eğitimi, ideal çocuk sayısı, spontan abortus ve küretaj olma durumunun etkili olmadığı görüldü. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çalışmanın yürütüldüğü sağlık kurumlarında belirtilen tarihlerde başvuran 15-49 yaş grubundaki evli kadınlar genellenebilen bu çalışmada; kadınların çoğunluğunun tıbbi yöntemi tercih ettiği, yöntem tercihlerinde etkinlik ve güvenilirliği ön planda tuttukları ve en fazla iki çocuk istedikleri belirlendi. Kadınların AP yöntem seçiminde tanımlayıcı ve doğurganlık özellikleri göz önüne alınarak bireye özgü danışmanlık verilmesi, AP yöntem seçimi ve kullanımına ilişkin daha kapsamlı veriler ortaya koyabilecek gözlemsel ve kalitatif araştırmaların yapılması önerilebilir.

Teşekkür

Bu araştırma İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak yapıldı. Araştırmaya katkı sağlayan tüm kadınlara, araştırmanın yürütüldüğü sağlık kurumlarının yönetici ve çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Çıkar çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması veya anlaşmazlık bulunmamaktadır. “Evli Kadınlarda Aile Planlaması Yöntem Seçimi Ve Kullanımını Etkileyen Faktörler: Muğla İli Örneği” başlıklı çalışma için aynı katkı veya parasal destek alınmadı.

KAYNAKÇA

1. WHO (2010). “The ABC’s of Family Planning”. (09/05/2021 tarihinde https://www.who.int/pmnch/media/mnchnews/2010/dshaw_abc_familyplanning.pdf?ua=1 adresinden ulaşıldı).
2. World Health Organization Department of Reproductive Health and Research (WHO/RHR) and Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health/Center for Communication Programs (CCP), Knowledge for Health Project. Family Planning: A Global Handbook for Providers (2018 update). Baltimore and Geneva: CCP and WHO, 2018.
3. WHO (2020). “Reproductive health in the Western Pacific”. (09/05/2021 tarihinde <https://www.who.int/westernpacific/health-topics/reproductive->

